

בקונמות שהחפצא נעשה איסור, שעשאו כהקדש לענין מה שנדר, איכא דבר האסור ששייך לומר שכאיסור זה מתפס בזה. אבל בשבועה לא כתיב שאסור לאכול או לעשות מה שנשבע עליו שלא לעשות וכו' אלא משום שע"ז נעשה למפרע שבועתו שקר וכו' שע"י מעשה זה עושה דבריו חולין וכו' שבזה נתחלל דיבורו". עכ"ל. והנה דבריו שם נסבו על שבועת ביטוי שמחמתה נאסר בעתיד לעשות מה שנשבע שלא יעשה, ובזה עוד היה מקום לדון דמיא שבועה לנדרים וקונמות; וקמ"ל שאינו כן. אבל בשבועת שקר ושוא לשעבר הלא פשוט שאין שום איסור שחל כתוצאה מן הדיבור, אלא רק הדיבור-שקר ודיבור השוא שנאמרו בשבועה הם האסורים.

ונראה דהחילוק בין "פ"ך" לבין "קולך" הוא, ד"פ"ך" מורה על מעשה הדיבור הנעשה על ידי פי האדם, ואלו "קולך" הוא התוצאה של הדיבור ולא מעשה הדיבור עצמו, כי הפה הוא הסיבה והקול הוא המסובב. ונמצא לשון המקרא מדויק להפליא. כי שבועת שוא ושקר, שהאיסור הוא במבטא השפתיים עצמו, קרויה "פ"ך". ואלו בנדרים שהאיסור הוא בתוצאת הדיבור (חלות האיסור על הדבר הנאסר) קרוי הנדר "קולך". שכדרך שהקול הוא תוצאת מעשה הפה, כן גם האיסור שחל על ידי נדר הוא תוצאת הדיבור.

דף ע"ב.

ראשה פרוע דאורייתא היא, דכתיב ופרע את ראש האשה.

ז"ל רש"י: "מדעבדינן הכי לנוולה, מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות על בעלה וכו'". משמע שפירוע הראש ניוול הוא, ואילו הנוי הוא ללכת בכיסוי ראש. וכן הוא ברש"י עה"ת על פסוק זה: "ופרע את ראש האשה – מכאן לבנות ישראל שגילוי הראש גנאי הוא להן".

אך קשה מעירובין דף ק': – "עשר קללות נתקללה חוה וכו' עטופה כאבל", פרש"י: "בושה לצאת בראשה פרוע". ואם כיסוי הראש נוי הוא וכבוד – איזו קללה היא שלא תצא בראש פרוע?!

וכעין זה יש לשאול על מש"כ הרמב"ם פ"ג מהל' אישות – "גנאי הוא לאשה שתהא יוצאה פעם בשוק ופעם ברחובות, שאין יופי לאשה אלא לישוב בזוית ביתה". וקשה, הלא אחת מן העשר קללות שנתקללה חוה היא – "וחבושה בבית האסורין", פרש"י: "כל כבודה בת מלך פנימה". ואם גנאי הוא לצאת לחוץ מדוע תחשב לקללה להיות בבית? וביותר נפלא שרש"י הביא את הפסוק – כל כבודה וגו' – שמשמע ממנו שזו אינה קללה אלא מעלה. אתמהה.

כדי לענות על שאלות אלו עלינו להרחיב בביאור המושגים "יופי", "נוי", והדומה להם.

עה"פ "ובין כתפיו שכן", פרש"י: "בגובה ארצו (של בנימין) היה ביהמ"ק בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם. ושם היתה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים – אמרי: נחתי ביה פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו". מדוע דוקא הכתפיים, ודוקא בשור, הם המקום הנאה?

אכן הוא פשוט. מלפפון ירוק הוא מלפפון נאה, לימון ירוק הוא לימון שאינו נאה. וכשהצבע הוא צהוב מתהפכים היוצרות: לימון צהוב הוא לימון נאה, ומלפפון צהוב אינו נאה. ואם ישאל השואל הרי כאן כדמות סתירה, האם צבע ירוק הוא יפה או אינו יפה? האם צבע צהוב נאה יותר או נאה פחות מצבע ירוק? בוז יבוזו לשואל, כי אין בנושא היופי תשובה מוחלטת האם צבע או צורה מסויימים הם נאים או אינם נאים. ההתאמה בין הצבע והצורה של החפץ לבין תוכנו האמיתי והמהותי – היא הקובעת האם הוא נאה או מכוער.

כוונתי לומר, שכאשר האדם, החי, הצומח או כל דבר שהוא, נראים כתואמים את התכלית שלמענה נבראו ומרשימים את רואיהם כראויים למלא את יעודם בשלמות – הם קרויים נאים. וכאשר נברא מסויים נראה כבלתי ראוי למילוי חובתו בעולמו – זהו כיעורו. שור נברא לחרישה, ולחרישה צריך כח, כתפיו הרחבות של השור מורות על כך שהוא בעל כח וראוי למלא כראוי את מלאכת החרישה. על כן אמרו חז"ל שאין נאה בשור יותר מכתפיו. אין ספק שביחס לכבשה לא יאמרו שאין נאה בגופה יותר מכתפיה; צמרה או עטיניה הם הוד יופיה של כבשה המספקת לאדם צמר וחלב. [ועיין מש"כ בענין זה בספר "דעת-תורה, למרן ר' ירחם זצ"ל, (ויקרא כ"ו, י"ג)]

הרי דוגמא לשיבוש בתפישת היופי.

הנתון החשוב ביותר במערכת המושגים של נוי ויופי, כפי המקובל היום ברחוב, הוא "מראה צעיר". גבר כבן שבעים צובע את שעריו הכסוף בצבע אפור, מסדר את שארית שערותיו כגרדומי בלורית, מבליט את שיירי שריריו – כדי להראות יפה, כלומר – כדי להראות צעיר. ואילו מדברי חז"ל נראה ההיפך הגמור, דוקא "מראה זקן" הוא מראה נאה. ז"ל: "אמר לו (הקב"ה לאברהם) יפיפית מבני אדם, אמר לו: אי זה היפוי שלי, אני ובני נכנסים לעיר ואין בני אדם מכירים בין האב לבן, מפני שהיה אדם חי מאה מאתים שנה ולא היה מזקין. אמר אברהם: רבוננו של עולם, צריך אתה להפריש בין האב לבן כדי שיתכבד הזקן בנער. אמר לו הקב"ה: חייך, ממך אני מתחיל. הלך ולן באותו הלילה ועמד בבוקר, כיון שעמד ראה שהלבין שער ראשו וזקנו. אמר לפניו:

רבש"ע, עשיתני דוגמא. אמר לו: עטרת תפארת שיבה, והדר זקנים שיבה". עכ"ל. הרי להדיא, ששיבה וזקנה הם עטרת תפארת ומראה של הדר.

איך נשתנה סולם הערכים מן הקצה עד הקצה שכנגדו?

מורה נבוכים

על פי האמור יובן הענין היטב. יופי מורה על היות ה"יפה" תואם לתכליתו. תכלית האדם היא לקנות דעת (וכמ"ש: "דעה קניית מה חסרת דעה חסרת מה קניית"; עיין נדרים מ"א.) והלא "אין זקן אלא זה שקנה חכמה", כי השנים המנוצלות היטב ורוב הנסיון מאלפים בינה ומקנים דעת; על כן מראה של זקנה ושיבה הוא הדר ותפארת. זיקנה מורה על ישוב-דעת וחכמת חיים [ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי ארמאי, אמר: כמה הרפתקי עדו עליהו" – קידושין ל"ג.] ומכיון ש"בצלמנו כדמותנו" מתפרש – "להבין ולהשכיל" (רש"י) מראה זקנה הוא מראה "אדם" הרבה יותר ממראה צעיר. אבל מי שעולם המושגים שלו יונק מתפישת עולמם של ה"אינם קרויים אדם", ובעולמם של בעלי החיים בעל הכח הוא בעל החשיבות, כי בכדי להנות ולמלא יצרים צריך כח הרבה יותר מאשר צריך מח, הוא מחשיב גוף צעיר כראוי למלא את "יעודו" הרבה יותר מאשר גוף זקן; על כן כדי להראות נאה הוא משתדל להראות צעיר.

נראה לי, שעשר הקללות שנתקללה חוה אחר חטא עץ-הדעת שהיה באשמתה, נועדו להטפיל אותה עוד ויותר לבעלה (תיקון למה שיזמה והכריחה את האדם לבטל את רצונו לרצונה). עיין ברשימת הקללות אחת לאחת ותראה שאכן כן הוא. הצניעות הנולדת מכיסוי הראש ושיבת האשה בזוית ביתה מהווה חלק מן התיקון.

ביחס למעמד ותפקיד של אשה אחר החטא, כיסוי הראש והיותה בזוית ביתה – יופי הם ולא גנאי, כי המראה הזה הוא התואם את המעמד העכשווי. אדרבא, מעתה – גנאי הוא לאשה להראות מגולה, הן בשערה והן ברחובות.

ר"ל, הגזרות הללו נחשבות קללות ביחס למעמדה הקודם של חוה, כי אילולא חטא עץ הדעת היה תפקידה מאפשר להיות במרכז ולהראות כמו האיש. אבל אחר שינוי התפקיד והייעוד – מה שנחשב קודם לקללה הפך להיות ברכה, ונאה הדבר להראות מבורך. כמו ששער שחור יפה לתשחורת ומכוער לזקנים [כדאיתא בב"ק ס': – "ילדה מלקטת לו לבנות, זקינה מלקטת לו שחורות"] כך היה כיסוי הראש "עטיפת אבל", ויציאה לרחוב "בית-אסורין" – קודם החטא, אבל הם הפכו להיות "כבודה בת מלך" במעמד החדש של אחר החטא.